

Nr 74

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, m. m.; given Stockholms slott den 11 februari 1955.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Per Edvin Sköld

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 februari 1955.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDEÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÅNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, anför efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter.

Allmän beredskapsstat fastställdes senast av 1950 års riksdag (prop. 126, rskr 370—379, 401 och 417). Beredskapsstaten, som avsåg budgetåret 1950/51, upptog anslag å driftbudgeten om tillhoppa cirka 840 miljoner kronor och anslag å kapitalbudgeten å sammanlagt cirka 380 miljoner kronor. Med å be-

redskapsstaten uppförda anslag skulle finansieras en investeringsreserv, som omfattade såväl statliga och kommunala som statsunderstödda investeringsobjekt. Investeringsreserven var icke avsedd att realiseras i sin totala omfattning utan inrymde alternativa sysselsättningsprogram.

Beträffande statsbidragsgrunderna för kommunala och enskilda arbeten gällde, att bidragsgrunderna kunde jämkas där så erfordrades med hänsyn till de särskilda förhållanden under vilka investeringsverksamheten kunde komma att bedrivas. Vid beräkningen av erforderligt anslag till kostnader för arbetslöshetens bekämpande hade hänsyn tagits till det medelsbehov som kunde uppkomma till följd av dylik jämkning av statsbidragsgrunderna.

Då arbetsmarknadsläget icke ansågs ge anledning till att ett utformat förslag till allmän beredskapsstat för innevarande budgetår underställdes riksdagen, utverkade Kungl. Maj:t, i likhet med tidigare år, riksdagens bemyndigande (prop. 70, rskr 258) att under budgetåret 1954/55, om arbetsmarknadsläget så påfordrade, inom ramen av ett belopp av 300 miljoner kronor meddela beslut om utförande av arbeten, för vilka anslag är uppförda å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51. Därest utvecklingen på arbetsmarknaden senare skulle ge anledning därtill, var avsikten att på grundval av arbetsmarknadsstyrelsens framlagda utredningar om revidering och komplettering av investeringsreserven upprätta och underställa riksdagen ett förslag till allmän beredskapsstat. Några sådana åtgärder har emellertid ej erfordrats. Icke heller har det av riksdagen lämnade bemyndigandet hittills tagits i anspråk. Arbetsmarknadsstyrelsen har med skrivelse den 7 maj 1954 till Kungl. Maj:t överlämnat förslag till investeringsreserv för budgetåret 1954/55.

I skrivelse den 28 januari 1955 har *arbetsmarknadsstyrelsen* behandlat frågan om sysselsättningsberedskapen under budgetåret 1955/56. Styrelsen har härvid anmält, att en inventering pågår av sådana statliga och kommunala byggnads- och anläggningsarbeten samt statliga industribeställningar, som kan vara lämpade att komma till utförande för att motverka arbetslöshet. I samråd med vederbörande myndigheter underkastar styrelsen inventeringsmaterialet en systematisk undersökning och sovring. Härigenom urskiljes för investeringsreserven i första hand sådana aktuella eller eljest angelägna arbeten och anskaffningar, som vid utförande i normal turordning bedömes komma att bekostas med ordinarie medel för budgetåret 1956/57 eller för ett påföljande budgetår.

Av den hittills utförda granskningen framgår enligt styrelsens bedömande, att arbeten och anskaffningar för en sammanlagd kostnad av åtminstone 350 miljoner kronor är av så hög angelägenhetsgrad samt är eller kan bli så detaljplanerade, att de kan utnyttjas för mötandet av en arbetslöshetsituation, som medför behov av att igångsätta ett ökat antal statliga eller statsunderstödda arbetsföretag. Bland angelägna, mer eller mindre planerade arbeten och anskaffningar märkes främst allmänna vägar, arbeten och industribeställningar för de affärsdrivande verken och försvaret samt sådana

kommunala och enskilda byggnads- och anläggningsarbeten, till vilka statligt stöd kan utgå i form av bidrag eller lån.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser sig icke för närvarande med någon grad av säkerhet kunna bedöma arbetsmarknadssituationen under budgetåret 1955/56. Styrelsen finner likväl skäl antaga, att erforderliga statsmedel för upprätthållande av beredskap mot arbetslöshet under nämnda budgetår kommer att stå till förfogande, därest Kungl. Maj:t av riksdagen bemyndigas att, om arbetsmarknadsrådet under budgetåret så skulle påfordra, ställa medel till ett belopp av 300 miljoner kronor till förfogande för arbeten och anskaffningar i syfte att motverka arbetslöshet.

Arbetsmarknadsstyrelsen erinrar om, att den i samband med äskande av medel å riksstaten för budgetåret 1955/56 under anslaget till kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. framförde förslag om att det ifrågasvarande reservationsanslaget skulle förändras till förslagsanslag. Såsom motiver härför framhöll styrelsen vissa olägenheter, som enligt styrelsens mening var förknippade med den hittills tillämpade ordningen, enligt vilken extra anslagsbehov för sysselsättningsbefrämjande åtgärder tillgodoses genom att medel ställes till förfogande från skilda anslag å den allmänna beredskapsstaten. Sålunda har bland annat styrelsens behov av en fri dispositionsrätt över erforderliga medel för att kunna lösa de skiftande arbetsmarknadsproblemen genom igångsättande av de slag av arbeten, som i varje situation bedömes mest lämpliga, i viss utsträckning blivit eftersatt. Tillika har systemet visat sig medföra, att medel bindes i vidare mån än som är oundgängligen nödvändigt. Styrelsens förslag, för vilket närmare redogjorts i årets statsverksproposition (V ht, p. 51), avstyrktes av statskontoret och riksräkenskapsverket. Icke heller föredragande departementschefen ansåg sig kunna biträda hemställan. Styrelsen föreslår nu en omläggning av den allmänna beredskapsstaten och anför följande.

Den alltjämt gällande, delvis föräldrade allmänna beredskapsstaten för budgetåret 1950/51 synes från och med nästa budgetår böra ersättas av en allmän beredskapsstat, som ger möjligheter att komma ifrån de av styrelsen angivna olägenheterna. Detta skulle kunna ske genom att å den nya beredskapsstaten uppfördes allenast ett enda anslag, nämligen till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m., vilket med Kungl. Maj:ts medgivande i mån av behov får tagas i anspråk för anordnande av byggnads- och anläggningsarbeten samt för anskaffningar under förutsättning att medel anvisats för samma ändamål å riksstatens drift- eller kapitalbudget eller att arbetena resp. anskaffningarna eljest befunnits lämpliga att utnyttjas för motverkande av arbetslöshet.

Arbetsmarknadsstyrelsen har förutsatt, att gällande grunder för statsbidrag vid utförande av bidragsberättigade arbeten skall, i likhet med vad som gäller för innevarande budgetår, kunna jämkas om så erfordras med hänsyn till de särskilda förhållanden, under vilka investeringsverksamheten kan komma att bedrivas.

I fråga om planering av arbeten och anskaffningar inom den nyssnämnda kostnadsramen har styrelsen utgått från, att erforderliga planeringsresur-

ser kommer att stå till förfogande. Styrelsen har slutligen förutsatt, att den skall få befogenhet att av medel från det föreslagna anslaget bevilja bidrag till detaljplanering av arbetsföretag, för vilkas planering anslag icke står till vederbörande myndigheters förfogande.

Departementschefen. Vad först angår den av arbetsmarknadsstyrelsen föreslagna omläggningen av den allmänna beredskapsstaten torde jag få erinra om de synpunkter å beredskapsstatens budgettekniska utformning, som uttalades i propositionen nr 275 till 1938 års riksdag, varigenom ett förslag till beredskapsstat första gången framlades. I propositionen anfördes bland annat, att det vid övervägandet av den lämpliga utformningen av finansfullmakten stått klart, att densamma ej kunde anknytas blott till en specificerad, ehuru ej i detalj motiverad förteckning på företag, som skulle få igångsättas i händelse av en vändning i den ekonomiska utvecklingen. De olika utgiftsändamålen borde bli föremål för Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning efter utredning och med stöd av en motivering av samma karaktär, som gällde vid äskandet av anslag å riksstaten. Riksdagen anslöt sig till denna uppfattning. Då den av arbetsmarknadsstyrelsen föreslagna omläggningen av beredskapsstaten icke står i överensstämmelse med ifrågasvarande budgetprinciper, anser jag mig icke kunna biträda styrelsens förslag.

Vad sedan beträffar behovet av statsmedel för upprätthållande av beredskap mot arbetslöshet under nästkommande budgetår blir detta beroende av utvecklingen på arbetsmarknaden. Såsom arbetsmarknadsstyrelsen framhållit är det icke möjligt att med någon grad av säkerhet nu ingå på en bedömning av arbetsmarknadssituationen under nästa budgetår. I likhet med arbetsmarknadsstyrelsen anser jag emellertid de omständigheter, som för närvarande är kända, tala för att tillräckliga statsmedel kommer att stå till förfogande, om ett belopp av 300 miljoner kronor ställes till Kungl. Maj:ts disposition. På samma sätt som för innevarande budgetår bör därför även för nästkommande budgetår utverkas en till 300 miljoner kronor bestämmd finansfullmakt, anknuten till de på allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51 uppförda anslagen. Vissa olägenheter kan visserligen uppkomma genom anknytningen till denna numera delvis föråldrade beredskapsstat. Å andra sidan torde dispositionsreglerna för det på beredskapsstaten uppförda anslaget till kostnader för arbetslöshetens bekämpande ge Kungl. Maj:t den handlingsfrihet som under rådande förhållanden erfordras för en effektiv arbetslöshetsbekämpande politik.

I anslutning till vad som gäller i fråga om innevarande budgetårs fullmakt bör från investeringsreserven för budgetåret 1950/51 avförda arbeten, som vid fastställandet av allmän beredskapsstat för sistnämnda budgetår avsågs att finansieras med anslag till kollektivt angivna ändamål, få inom ramen för respektive anslag ersättas med nya arbeten av samma slag. Likaså torde från investeringsreserven överförda arbeten, som vid fastställandet av beredskapsstaten avsågs att finansieras med för ett antal särskilt angivna

arbeten gemensamt anslag, få inom anslaget ram utföras för den högre kostnad, som kan ha förorsakats av prisstegringar eller nödvändiga ändringar av planerna. Vidare bör anslaget å beredskapsstaten till kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. få användas för att bestrida 1) kostnader för utvidgning av arbeten, för vilka särskilda anslag anvisats å rikstat eller allmän beredskapsstat, 2) merkostnader, som kan uppkomma vid utförande av arbeten för motverkande av arbetslöshet, 3) kostnader för vissa i beredskapsstaten angivna arbeten, för vilka specificerade anslag icke uppförts, samt 4) kostnader för vissa slag av grovarbeten.

Skulle utvecklingen på arbetsmarknaden senare ge anledning därtill, torde på grundval av arbetsmarknadsstyrelsens utredningar om revidering och komplettering av investeringsreserven ett förslag till allmän beredskapsstat få upprättas och underställas riksdagen.

För den händelse ifrågasvarande fullmakt tages i anspråk bör fortfarande gälla, att grunderna för statsbidrag till kommuner och enskilda vid utförande av arbeten tillhörande investeringsreserven kan jämkas där så erfordras med hänsyn till de särskilda förhållanden under vilka investeringsverksamheten kan komma att bedrivas.

Vad slutligen beträffar eventuellt uppkommande medelsbehov för bidrag till detaljplanering av arbetsföretag, för vilkas planering anslag icke står till vederbörande myndigheters förfogande, torde detta liksom hittills få bestridas från femte huvudtitelns anslag till kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1955/56, därest arbetsmarknadsläget så påfordrar, inom ramen av ett belopp av 300 miljoner kronor meddela beslut om utförande av arbeten, för vilka anslag är uppförda å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sven Rydén